Zwemmende geraamten

In het vroege voorjaar komen ze tevoorschijn: zwemmende geraamten. Dit klinkt als een verzinsel voor een nieuwe *Pirates of the Caribbean*-film, maar het is de werkelijkheid op een spaarzaam aantal plekken in het Nederlandse bos.

Tekst Cor Oldenburg | **Foto's** Ingrid Margry

Het oranje-blauw zwemmend geraamte *(Eubranchipus grubii)* is een kreeftachtige van 2 tot 3,5 cm die behoort tot de orde der pekelkreeftjes (Anostraca). Het diertje, dat lijkt op een garnaal, dankt zijn naam aan de opvallende kleur van de levende individuen: oranje met blauwachtige tinten. Ze zwemmen met hun rug naar onderen, dus met hun buik in de richting van waar het meeste licht komt (de waterspiegel). Dit is de zogeheten lichtbuikreflex: in een proefopstelling met licht van onderen blijken de kreeftjes met hun rug naar boven te gaan zwemmen.
Terwijl de koude nog in de lucht hangt, kunnen de diertjes al vlak na het smelten van de sneeuw verschijnen. Ze komen uit hun ei als het water nog koud is. Deze vroege timing heeft als voordeel dat de dieren al volwassen zijn en eieren kunnen leggen voordat het in hun leefgebied wemelt van de predatoren. Het oranje-blauw zwemmend geraamte is in Nederland een zeldzame soort, die in de afgelopen jaren vooral in het IJsseldal in Gelderland en Het Groene Woud in Noord-Brabant is waargenomen. Het kan gebeuren dat de soort jarenlang niet wordt waargenomen, maar in een nat voorjaar kunnen ze volop aanwezig zijn. Het diertje kan van januari tot en met mei worden gezien, maar de meeste waarnemingen worden gedaan in april.
Oranje-blauw zwemmende geraamten leven in poelen of slootjes/ondergelopen greppels met helder, open, stilstaand water. In Nederland is het oranje-blauw zwemmende geraamte een soort van watertjes in bos, elders in Europa is de soort ook typisch voor droogvallende weidepoeltjes. In Het Groene Woud is de soort het meest waargenomen in rabatsloten: afwateringssloten in bossen. Het water waar de geraamten in leven is 40 tot 100 cm diep en heeft vaak veel blad op de bodem liggen. Watertjes in de schaduw van gemengd bos zijn favoriet, terwijl de kreeftjes in water onder de schaduw van eik of den niet aanwezig zijn.
De watertjes waarin oranje-blauw zwemmende geraamten leven, hebben een laag zuurstofgehalte. De kreeftjes kunnen hier goed mee omgaan en zijn vaak te zien in de bovenlaag van het water, dat meer zuurstof bevat. Het zuurstofgehalte in het water is de beperkende factor voor het uitkomen van de eitjes; ze komen niet uit wanneer het zuurstofgehalte te laag is.
De eitjes kunnen goed tegen uitdroging, waardoor het geen probleem is als de watertjes waarin oranje-blauw zwemmende geraamten leven 's zomers droogvallen. In watertjes die niet droogvallen is het zuurstofgehalte echter te laag voor de geraamte-eitjes om uit te kunnen komen. Dit is anders wanneer een poeltje of greppel droogvalt en in het vroege voorjaar weer volloopt.
Grootschalige ingrepen die de waterhuishouding in een bosgebied veranderen, kunnen funest zijn voor de habitat van oranje-blauw zwemmende geraamten. In het kader van klimaatslim bosbeheer kunnen beheerders ervoor kiezen om de rabat- en andere sloten te dempen, om op die manier meer water in een gebied vast te houden en op droge zomers voorbereid te zijn. Dit kan echter gevolgen hebben voor de toch al zeldzame status van het oranje-blauw zwemmende geraamte, iets wat geenszins een verzinsel is. ■

Literatuur

Boven, L. et al. 2008. *Diversity and distribution of large branchiopods in Kiskunság (Hungary) in relation to local habitat and spatial factors: implications for their conservation. Mar Freshwater Res* 59 (10): 940-950.
Merta, L. 2003. *Significance of habitat desiccation for egg hatching of the anostracan Eubranchipus grubii. Acta Fac Ecol* 10 (1): 115-118.
Scheepens, M. et al. 2020. *Het oranje-blauw zwemmend geraamte Eubranchipus grubii in Het Groene Woud (Branchiopoda: Anostraca). Nederlandse Faunistische Mededelingen* 54: 61-74.
Soesbergen, M. 2011. *Bladpootkreeften in Nederland, een overzicht (Crustacea: Branchiopoda: Phyllopoda). Nederlandse Faunistische Mededelingen* 35: 1-15.

Mannetje oranje-blauw zwemmend geraamte *(Eubranchipus grubii)*.

Vrouwtje oranje-blauw zwemmend geraamte met eipakket.